Міністерство освіти і науки України
Державний заклад
„Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”

Кафедра української філології та загального мовознавства

Слобожанська беседа – 12. Лінгвістика тексту і вивчення української ментальності

Матеріали Всеукраїнської
науково-практичної конференції
(7 – 8 листопада 2019 р., м. Старобільськ)

Старобільськ
ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”
2019

УДК 811.161.2
ББК 81.411.4

Рецензенти:
Кизилова Віталіна Володимирівна – доктор філологічних наук, професор кафедри філологічних дисциплін ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”.
Кравченко Маргарита Віталіївна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”.

Слобожанська беседа – 12. Лінгвістика тексту і вивчення української ментальності : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Старобільськ, 7 – 8 листоп. 2019 р.) / ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”; за ред. проф. Глуховцевої К. Д. – Вип. 12. – Старобільськ, 2019. – 250 с.

Цей збірник містить матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції „Слобожанська беседа – 12. Лінгвістика тексту і вивчення української ментальності”, на якій порушено актуальні питання особливостей діалектного мовлення, ідіолекту; лінгвістики тексту; соціальних аспектів вияву мови; історії української мови; організації навчально-комунікативного простору в сучасних закладах освіти. Представлено також літературознавчі студії.

Для мовознавців, студентів-філологів, учнів середніх шкіл, широкого кола читачів.

Рекомендовано до друку Вченою радою
ДЗ „Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка”
(протокол № 4 від 29 листопада 2019 року)

© Колектив авторів, 2019

ЗМІСТ

Штрихи до портрета рідної говірки

Волошинова М. О. Лексика на позначення посуду та кухонного начиння в „Словарі української мови” за редакцією Бориса Грінченка 7

Гримашевич Г. І. Лінгвокультурний вимір діалектного тексту 12

Грицевич Ю. В. Рефлекси ***і*, **у*** в західнополіських уснопоетичних текстах 17

Медведєва А. П. Із спостережень над мікротопонімами села Попівці Барського району Вінницької області 23

Синиця К. О. Обряд сватання с. Корделівка Калинівського району Вінницької області крізь призму етнолінгвістики 29

Юсікова О. В. Із спостережень над кваліфікаційними назвами осіб із суфіксом -ник у говірках Закарпаття 34

Фразеологічні студії

Глуховцева І. Я. Фраземіка поезій В. Денисюка „Amantes – amentes” 41

Глуховцева К. Д. Засоби створення іронії в українських народних прислів’ях та приказках, записаних на Слобожанщині 45

Каньшина М. А. Соматичний субкод у фразеології соціально-психологічної повісті Ольги Кобилянської „Земля” 50

Карлова Н. М. Лексема *копійка* як образний визначник фразеологізмів східнослобожанських говірок 53

Текст. Дискурс

Булдакова Ю. Д. Конотативна лексика у творах Катерини Калитко 58

Весельська Г. С. Причинові сполучники в сучасному українському інформаційному просторі 63

Кагала І. О. Оказіоналізми в есеїстиці Юрія Андруховича 67

Кірсун Л. П. Вияви мовної аномалії в графічній

організації сучасної української поезії 71
Кравченко О. Л. Інтертекстуальний рівень мовної гри в заголовках публіцистичних творів Сергія Жадана 76
Красуленко О. О. Відображення стилю епохи в описах інтер'єру (за листами П. Куліша) 81
Ломаченко А. О. Символіка кольорів у поезіях Івана Михайловича Світличного 85
Найрулін А. О. Окремі зауваження про формули прощання та побажання в епістолярію Лесі Українки 89
Ніколаєнко І. О. Лінгвокультурологічні аспекти дослідження лексичних інновацій у сучасному художньому тексті 92
Папп В. Д. Складнопідрядні речення з атрибутивними відношеннями в мові сучасного українського права 96
Романченко Я. М. Трансформовані заголовки медіатекстів як форма мовної гри 99
Фєдуркіна П. Ю. Колоративи в поезіях збірки „Динамо Харків. Вибрані вірші" Сергія Жадана 102
Хавалджи Л. В. Особливості публіцистики В. Яворівського 106

Мовна особистість у контексті мотивів і потреб соціального існування

Безгодова Н. С. Дещо про українську й турецьку міжмовну омонімію 111
Буцька А. В. Мовна гра в рекламі кредитних установ в Україні 115
Калініна В. С. Сленгізми інтернет-користувачів 119
Колесникова Л. Л. Метафорична основа молодіжного жаргону 120
Косенко М. А. Вибачення як елемент мовленнєвої взаємодії комунікантів 124
Ситькова О. В. Слова на позначення ЛГБКТІ-спільноти на сайті „Обозревателя" як засіб формування негативного ставлення до її представників 128
Сорока Н. С. Мова в INSTAGRAM 132

присвячено праці: В. Святовця (1981), С. Богдан (1998), В. Савчук (2009), О. Красовської (2010), А. Ільків (2016) та ін. Електронна „Енциклопедія життя і творчості Лесі Українки” зазначає: „Листування серед інших видів творчості займає осібне місце в спадщині Лесі Українки. Через листування Леся Українка підтримувала зв’язки не тільки з рідними , знайомими, друзями, а з цілим літературним і мистецьким світом. В окремі дні вона писала до десяти листів, незважаючи на це, як сама зазначала, залишалася «в довгу» у своїх кореспондентів. Кожен лист доносить до нас думки, почуття, настрої, які велика поетеса переживала в конкретний момент. Усі вони глибокі, щирі, безпосередні” [1]. Таке зауваження, звичайно ж, спрямовує наш аналіз листів письменниці на виявлення в них прагмалінгвального (конотативного) компонента, який, як ми вже зауважували в попередніх статтях: „…виявляє себе в обов’язкових етикетних формулах: звертаннях, проханнях, побажаннях, прощаннях тощо” [2, с. 99]. Отже, **метою** цього дослідження є аналіз формул прощань та побажань у листах Лесі Українки в прагмалінгвальному (конотативному) аспекті. Завдання полягає в описі конотацій, властивих цим етикетним формулам.

Формули-прохання та побажання найбільш емоційно та експресивно наповнені. А отже, вони якнайвиразніше можуть бути насичені різноманітними позитивними конотаціями. Для епістолярію Лесі Українки характерними є формули-прохання з етикетною вставною конструкцією *будьте ласкаві*, зі структурними варіантами: з препозицією ключової конструкції + дієслово у формі наказового способу другої особи множини: „Єсть у мене до Вас прохання (як завжди – взискую!: *будьте ласкаві, збирайте* під час виборів усякі газети, відозви, брошурки, памфлети і т. і...” [1] і постпозицією цієї етикетної конструкції: „*Пришліть, будьте ласкаві*, французький переклад” [3, т. 10, с. 365]. Подібні формули, на нашу думку, актуалізують конотації етикетної ввічливості, шанобливості, поваги до адресата; причому вживання такої конструкції в постпозиції начебто приглушує початкові „неприємні” конотації, які зазвичай викликають дієслова зі значенням наказовості. Властивими для епістолярію письменниці є формули прохання

майте ласку, зробите ласку з тим же конотативним значенням: „Ще *майте ласку* послати в г. Юрьев, в университетскую библиотеку, 1 прим. «Думи і мрії»" [3, т. 11, с. 164]; „*Зробите* мені *ласку*, передавши йому мого листа…" [3, т. 12, с. 51].

В епістолярію поетеси також наявні формули-прохання у вигляді дієслівного присудка, вираженого препозитивними дієсловами так званого спонукального способу, та додатка-інфінітива, який перебуває в постпозиції: „*Чи не міг би* любий хтось *виїхати* напроти когось днів на два…" [3, т. 11, с. 364]. Такі формули-прохання створюють імпліцитні конотації наказовості й разом з тим гумористичні конотації за рахунок уживання оказіонального звертання – *любий хтось.*

Характерними, хоч і нечасто вживаними в листах Лесі Українки, є формули-прохання *дуже прошу, дуже прошу Вас* Позитивне конотативне значення актуалізує тут прислівник *дуже*, що підсилює конотації ввічливості, шанобливості: „*Дуже прошу*, перешліть мого листа п. Кобилянській…" [3, т. 11, с. 197]; „Напишіть мені се, *дуже прошу Вас*" [3, т. 12, с. 107].

Формули-побажання в епістолярію Лесі Українки найчастіше входять у структуру такої важливої листовної формули, як прощання. Найхарактернішими є конструкції: *бувайте здорові, бувай здорова* і *будь здоровенька, аби була здорова*: „Тим часом *бувайте здорові*. Стискаю вашу руку, мій товаришу!" [1]; „*Бувайте здорові!* Щиро вітаю Вас" [Там само]; „А тепер – *бувайте здорові*!" [Там само]; „Ну, *бувай здорова*! " [Там само]. „Мамочка дорогая, бережись і *будь здоровенька.* Все буде гаразд, *аби* ти *була здорова*" [Там само]. Етикетні конотації ввічливості, турботливості тут, звичайно, утворено завдяки вживанню традиційно позитивно конотованого прикметника *здоровий* (-а). До того ж конотації щирості та люб'язності також можуть підсилюватися завдяки поєднанню побажання *бувайте здорові* з традиційною народною пареміє*ю: „Бувайте здорові, дай боже, щоб усе було гоже"* [Там само] тощо.

Отже, формули-прохання та побажання є одними з визначальних чинників виявлення прагмалінгвального (конотативного) компонента в епістолярному тексті. Саме структура епістолярних формул та їхня граматична розмаїтість і семантична насиченість створюють й актуалізують позитивні

конотації в листах найвідомішої й найзнаковішої письменниці в українському мистецтві слова.

Література

1. **Енциклопедія** життя і творчості Лесі Українки (2006 – 2019) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.l-ukrainka.name/uk/Corresp.html 2. **Найрулін А. О.** Етикетні формули в епістолярію Ольги Кобилянської як вияв прагмалінгвального (конотативного) компонента / А. О. Найрулін // Лінгвістика. – 2019. – № 1(40). – С. 97 – 107. 3. **Українка Леся**. Зібрання творів : у 12 т. / Леся Українка. – К. : Наук. думка. – Т. 10. – 1978. – 544 с.; Т. 11. – 1978. – 480 с.; Т. 12. – 1979. – 696 с.